

Перегляд судових рішень

у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільному судочинстві

Тетяна Лук'янчук

начальник відділу з питань правосуддя
Департаменту антикорупційного законодавства
та законодавства про правосуддя Міністерства
юстиції України

Порядок перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільних справах регулюється главою 4 розділу V Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України).

При цьому важливо зазначити, що протягом останнього року положення ЦПК України щодо провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами було суттєво змінено.

Зокрема Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства» від 20.12.2011 р. № 4176-VI внесено зміни, якими встановлено трирічний строк для подання заяви про перегляд у зв'язку з установленням обставин, що мають істотне значення для справи, визначено порядок та строки відкриття провадження за нововиявленими обставинами, змінено процедуру розгляду судом заяви про перегляд, встановлено можливість ухвалення судом за результатами розгляду заяви нового рішення, а також вдосконалено порядок оскарження судового рішення, ухваленного за результатами провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Отже, на сьогодні переглянуті у зв'язку з нововиявленими обставинами можуть бути рішення або ухвала суду, якими закін-

чено розгляд справи, що набрали законної сили, а також судовий наказ (далі — судове рішення) судом, який їх ухвалив.

Підставами для такого перегляду є:

- істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

- установлені вироком суду, що набрав законної сили, явно неправдиві показання свідка, завідомо неправильний висновок експерта, завідомо неправильний переклад, фальшивість документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення;

- скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення рішення чи постановлення ухвали, що підлягають перегляду;

- установлена Конституційним Судом України неконституційність закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого судом при розв'язанні справи, якщо рішення суду ще не виконане.

Крім того, Законом України «Про внесення змін до статей 361 і 362 Цивільного процесуального кодексу України щодо підстав перегляду рішення чи ухвали суду» від 22.03.2012 р. № 4566-VI положення ст. 361 ЦПК України було доповнено такою новою підставою для перегляду судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, як установлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді в учиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення.

При цьому наведений перелік підстав для перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами, який визначений у ч. 2 ст. 361 ЦПК України, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

Заяви про перегляд у зв'язку з нововиявленими обставинами можуть бути подані сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі, протягом одного місяця з дня:

- встановлення обставин, що не були і не могли бути відомі на час розгляду справи особі, яка звертається із заявою. При цьо-

му заява може бути подана не пізніше трьох років з дня набрання судовим рішенням законної сили, інакше суд відмовляє у відкритті провадження за новими обставинами незалежно від того, що минуло три роки;

- набрання законної сили вироком суду в кримінальній справі, яким установлені свідомо неправдиві покази свідка, явно неправильний висновок експерта, неправильний переклад, фальшивість документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необґрунтованого рішення, а також вини судді в учиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необґрунтоване рішення;

- набрання законної сили судовим рішенням, яким скасовано судове рішення, що стало підставою для ухвалення судового рішення, яке підлягає перегляду;

- ухвалення Конституційним Судом України відповідного рішення у випадках установлення неконституційності закону, застосованого судом загальної юрисдикції при розв'язанні справи правового акта в цілому чи його окремого положення, але в разі, якщо рішення суду ще не виконане.

З метою правильного й однакового застосування ЦПК України при перегляді судових рішень, якими закінчено розгляд справи, і що набрали законної сили, у зв'язку з нововиявленими обставинами пленумом Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 30 березня 2012 р. надано судам відповідні роз'яснення (постанова № 4). Зокрема в пунктах 3–4 цієї постанови розкрито поняття «нововиявлені обставини», «нові обставини».

Так нововиявлені обставини — це юридичні факти, які мають істотне значення для розгляду справи та існували на час розгляду справи, але не були і не могли бути відомі заявнику, а також обставини, які виникли після набрання судовим рішенням законної сили та віднесені законом до нововиявлених обставин (ч. 2 ст. 361 ЦПК України). Нововиявлені обставини мають підтвер-

джуватися фактичними даними (доказами), що в установленому порядку спростовують факти, покладені в основу судового рішення.

У свою чергу, обставини, які виникли чи змінилися тільки після ухвалення судового рішення і не пов'язані з вимогою в цій справі, а тому не могли бути враховані судом при ухваленні судового рішення, є новими обставинами і можуть бути підставою для пред'явлення нової вимоги (зокрема погіршення майнового стану відповідача після ухвалення рішення про стягнення з нього аліментів).

Заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами за формою і змістом повинні відповідати вимогам ЦПК України щодо оформлення заяв до суду першої інстанції і серед іншого містити: дату ухвалення і зміст судового рішення, про перегляд якого подано заяву; нововиявлені обставини, якими обґрунтовується вимога про перегляд, і дату їх відкриття або встановлення; посилання на докази, що підтверджують наявність таких обставин. Крім того, до заяви додаються її копії відповідно до кількості осіб, які брали участь у справі, а також документ про сплату судового збору.

Якщо заява про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами оформлена відповідно до вимог ЦПК України, суддя протягом трьох днів після надходження заяви до суду вирішує питання про відкриття провадження за нововиявленими обставинами та призначає дату і час судового засідання.

У разі, якщо заява про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами оформлена з порушенням вимог цивільного процесуального законодавства щодо форми і змісту, подання відповідної кількості її копій або сплати судового збору, то ця заява залишається без руху, про що суд постановляється ухвала (ст. 121, 364–1 ЦПК України). У такому разі про підстави залишення заяви без руху повідомляється

заявник і йому надається строк для усунення недоліків, не може перевищувати п'яти днів з дня отримання заявником ухвали.

Якщо заявник відповідно до ухвали суду в установлений строк виправить недоліки поданої заяви і подасть її до суду, така заява вважається поданою в день первісного її подання до суду. Інакше заява вважається неподаною і повертається заявнику.

Розгляд заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами здійснюється у судовому засіданні за правилами, установленими ЦПК України для провадження у суді тієї інстанції, яка здійснює перегляд. Заявник та інші особи, які беруть участь у справі, повідомляються про час і місце засідання, разом з тим неявка цих осіб не є перешкодою для розгляду заяви.

Також варто звернути увагу на те, що Законом України від 20.12.2011 р. № 4176-VI положення ст. 21 ЦПК України доповнено новою частиною п'ятою, відповідно до якої закріплено неможливість повторної участі судді в розгляді заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами в разі, якщо суддя брав участь у вирішенні справи в суді першої, апеляційної, касаційної інстанцій, у перегляді справи Верховним Судом України.

За результатами розгляду заяви суд може:

- скасувати судові рішення, що переглядається, і прийняти нове судові рішення;
- залишити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами без задоволення.

З набранням законної сили новим судовим рішенням втрачають законну силу судові рішення інших судів у цій справі.

Підсумовуючи, слід зазначити, що вдосконалення положень цивільного процесуального законодавства щодо перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами сприятиме підвищенню ефективності судового захисту прав та інтересів осіб і забезпечить незмінність ухвалених судових рішень, які набрали законної сили.